

Vinyetes: el gran mercat

Entre l'allau de canals temàtics que han inundat les pantalles de la TDT al nostre país n'hi ha alguns que ofereixen una estranya programació feta als Estats Units en què els caçatresors i els subhastors domèstics ens introdueixen en un món màgic. No és ficció. Un objecte tan modest com un tebeo pot superar el milió de dòlars. Que els profans òbriguen els ulls i paren les orelles.

Els primers dies d'aquest mes d'agost, com cada any, la coneguda i reconeguda casa de subhastes de Dallas Heritage va aplegar l'atenció no solament dels "malalts de còmics", sinó també dels curiosos i dels especuladors d'arreu del món. Dues vegades cada 365 dies, al gener i a l'agost, Heritage concentra els millors originals i els millors *comic books*, i intenta rebentar el mercat, superar-se a ella mateixa, amb uns preus finals que facen empal·lidir els descreguts. Enguany ho ha tornat a aconseguir: l'estrella ha estat la portada de *Batman: The Dark Knight Returns*, una de les obres més populars del dibuixant i guionista Frank Miller. L'obra, dibuixada en blanc i negre, va assolir la xifra rècord d'aquest autor de 478.000 dòlars. El comprador? Anònim, com sempre, en mercats d'aquesta mena. Algú prou desequilibrat per a pagar gairebé mig milió de dòlars per un dibuix d'un autor contemporani de tebeos, encara en plena capacitat creativa? Segons com es mire, de "desequilibrat". Ni és el primer ni serà de bon tros el darrer dibuix de Frank Miller que arriba a l'estratosfera. Abans, en la mateixa subhasta, un dibuix a tota plana de la sèrie va arribar a 448.000 dòlars. I en la galeria d'Heritage Miller cobreix un lloc d'honor amb algunes obres menors que superen els 100.000 dòlars.

El darrer comprador, doncs, no s'ha arriscat gaire. Si alguna vegada es veu obligat a vendre's aquesta portada —els déus dels superherois no ho permeten—, segur que troba un comprador encara més generós que ell. Perquè, en definitiva, com totes les operacions de compra i de venda als Estats Units, el còmic també —o sobretot— és un negoci. Un negoci de dimensions inversemblants per als profans.

Tan bo és aquest dibuixant? Sí, per a la gran majoria de crítics, que el consideren "un mestre de l'estètica narrativa". Frank Miller és conegut pel seu Batman envellit i crepuscular, un habitant torturat d'un futur apocalíptic carregat de violència, i també per les seues brillants recreacions de Daredevil, ara en ple apogeu cinematogràfic, i per dues obres que el van acabar de sacralitzar: *Sin City* i *300*, que Robert Rodríguez i Zack Snyder han portat a la pantalla i han convertit en icones de la retropostmodernitat.

Però en la subhasta d'Heritage d'aquest mes d'agost els amants i els especuladors d'aquest art absurdament considerat menor no es van limitar a entronitzar en el quadre d'honor de la gran tarifa Frank Miller. Un altre Batman, el primer número de la sèrie pròpia del personatge a l'editorial DC, publicat l'any 1940, es va vendre, després de la brega còsmica que sol acompanyar

productes semblants, per 567.625 dòlars. Ausades. Ben lluny, però, dels dos milions de dòlars que va batre no fa gaire el primer *comic book* de Superman. Pobre Batman, resignat, després de dècades, al trist paper de segon de bord darrere de l'estrella que brilla més en el món dels superherois de l'editorial DC. Potser per això el cinema actual ha volgut equilibrar-los i les darreres versions de l'home ratpenat han estat, conceptualment, molt més interessants que no pas les de l'home d'acer.

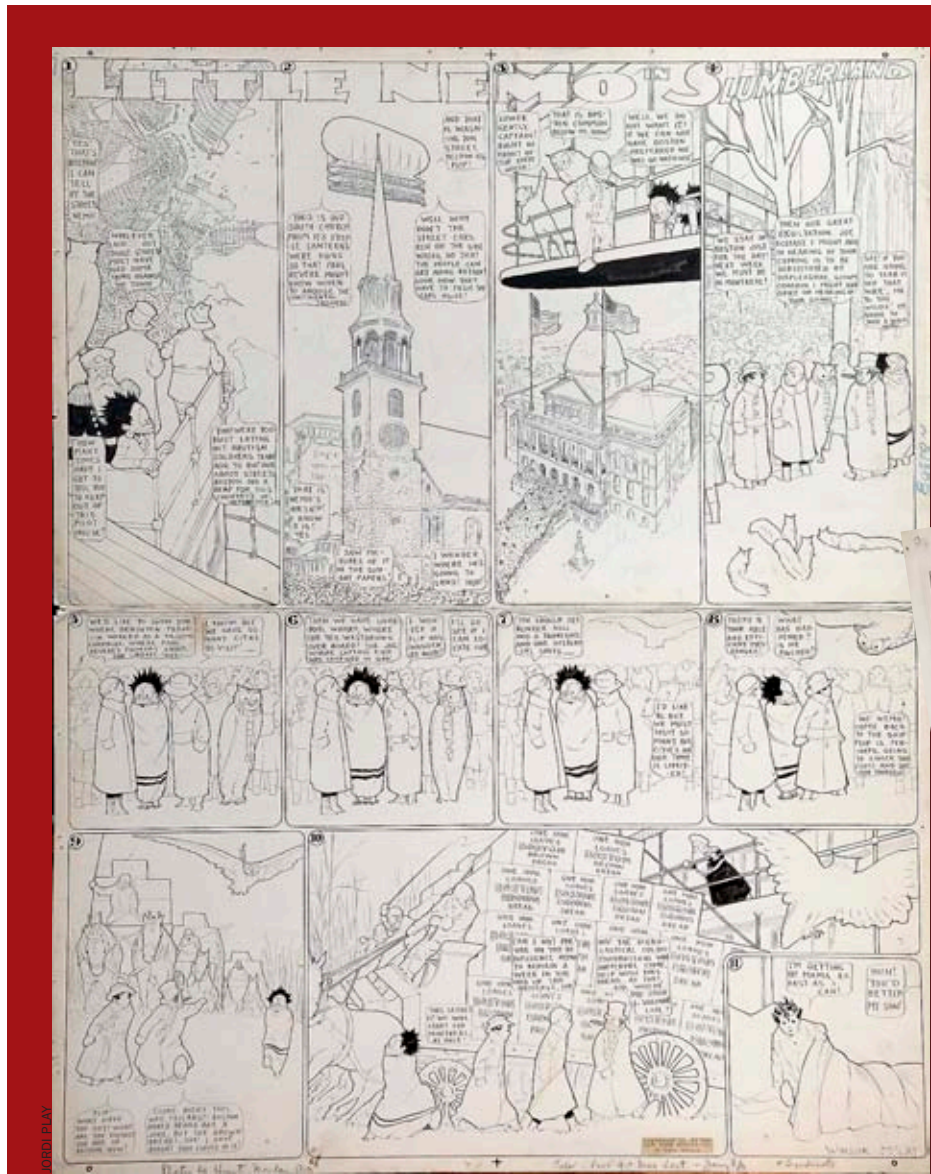
Els grans certificadors. De què parlem quan parlem de més mig milió de dòlars? Potser de la portada original d'aquell primer quadern que va obrir una nova era d'herois i tenebres? O d'una pàgina interior dibuixada per Bob Kane, no gens dotat però pare de la pàtria il·lustrada? No? Tampoc? Doncs, d'una vinyeta. Una vinyeta original d'aquell primer número que la mitologia nord-americana ha aconseguit situar al Valhalla dels herois del segle XX? Ni tan sols això. Un altre comprador anònim va pagar 567.625 dòlars per un *comic book*; és a dir, per un tebeo. Per una còpia —això sí, en un estat magnífic de conservació— dels milers d'exemplars que l'editorial DC va distribuir pels punts de venda del país quan el 1940 va decidir dotar de vida pròpia un nou superheroi amb màscara i capa de mamífer volador.

La quantitat i la circumstància poden sorprendre el profà en el món del mercat de l'art seqüencial, però als Estats Units ho determinen els gustos i les tendències. S'arriba a pagar molts més diners per un exemplar en bon estat d'un *comic book* antic que no pas per un original dels mestres de la il·lustració. Un tebeo ben conservat és un tresor. Un bé dels déus que sempre cotitza a l'alça. Aquest tros de mercat, que mou milions de dòlars als Estats Units i entre les rèpliques mundials dels seus gustos o entre els especula-

siderada mestra de la creació principal de Foster (Prince Valiant), la del 19 de juny de 1938, en la qual el protagonista frena una horda de bàrbars en un pont, diuen que un col·leccionista enfebrat va arribar a oferir, fa més d'una dècada, 50.000 dòlars i cinquanta pàgines més originals de la sèrie per a triar. El posseïdor felicíssim del gran tresor de la saga artúrica no va mossegar l'ham i va retenir la gran plana de les planes. Ell sol a casa en deu gaudir, encara. Ara ningú no és capaç de valorar-la. Hauria d'eixir a subhasta pública per a definir quina quantitat s'atreveria a pagar el més audaç dels compradors.

Amb tot, hi ha alguns fets constants que no obeeixen a cap especulació; per exemple, el preu més alt pagat per un original de la sèrie a Heritage: una planxa magnífica del febrer del 1930 que es va vendre, només fa uns quants mesos, per 65.725 dòlars. No és gaire comparat amb els preus que s'arriba a oferir i a pagar per determinats originals dels superherois de les factories Marvel o DC, però és moltíssim si es tenen en compte els preus de pàgines semblants de Prince Valiant ara fa tot just una dècada. Vint mil dòlars, aleshores, ja era tot un rècord.

Un altre valor real és l'oferta que va rebre el propietari de l'original del diumenge 25 de juny de 1939, corresponent a un dels episodis més celebrats de la sèrie: la presa del castell d'Andelkrag, on després de combatre en mil batalles glorioses els guerrers-trobadors, que l'ocupen, liderats pel príncep Camoran, decideixen immolar-se a camp obert contra un enemic, els homes d'Àtila, que els centuplica en quantitat. Al peu d'aquesta pàgina, també mítica, en una darrera vinyeta gegant Camoran sentència: "Són els darrers guerrers-trobadors. Gràcies a nosaltres el món ha estat un lloc on s'ha viscut millor. Però se'ns han acabat les provisions, de manera que demà farem el que hem de fer". L'episodi es va lligar, potser equivocadament, amb l'auge del nacionalsocialisme a Alemanya, que Foster potser va voler identificar amb l'efectivitat mortal dels huns. Tot això ha sacralitzat, per als amants de la sèrie, aquest epi-

Little Nemo, de Winsor McCay. El primer gran clàssic. Aquests originals raregen al mercat de subhastes i al negre. En cada nova oferta el preu sempre supera de bon tros els anteriors.

Tira diària original de Popeye, de Segar.

Anglaterra o a Milà que estaran disposats a mantenir el nervi col·leccionista o financer i substituir l'empenta ianqui. Només cal donar una ullada a l'origen dels compradors en qualsevol subhasta (Ebay, Heritage o Sotheby's) per a certificar que l'atracció s'ha escampat per tots els dominis culturals dels Estats Units, és a dir, per tot el món.

La major part de tot aquest comerç, a més, no es fa a través de les grans cases de subhastes, sinó en privat i sense impostos. El mercat del gran col·leccionisme del còmic puja i no baixa en negre. En operacions en què tant el comprador com el venedor es defineixen per l'anonimat. Dins uns circuits que només coneixen els entesos i que mou milions de dòlars i euros anuals.

Aquest és el cànon clàssic, aquest és el *modus operandi* i aquests són, també, els preus dels clàssics. Després hi ha les excepcions. El lector de les tires intel·ligentíssimes de Calvin & Hobbes de qualsevol dels diaris que les

El quadre d'honor

2.161.000\$

Número 1 de Superman

1.300.000 euros

Portada de Tintin en Amérique

1.075.500\$

Número 27 de Detective Comics (aparició de Batman)

A l'esquerra, pàgina original de *The Spirit*, de Will Eisner, el mestre de la llum i l'ombra. A la dreta, *Bringing Up Father*, de George McManus, un dels còmics clàssics més celebrats des de la segona dècada del segle XX.

657.000\$

Portada de *The Amazing Spiderman*

567.625\$

Número 1 de *Batman*

492.937\$

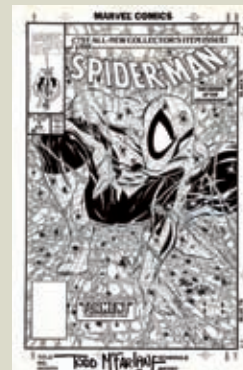
Número 1 de *The X-Men*

478.000\$

Portada de *Batman: The Dark Knight*

375.500\$

Portada de *The Amazing Spiderman*

han anat publicant al llarg de les dues darreres dècades se sorprendria, per exemple, de saber que l'única pàgina dominical dels seus personatges que ha eixit a subhasta va ser adquirida per una xifra colossal: 203.150 dòlars. Per què tant? El seu autor, Bill Watterson, ha estat un dels guionistes més originals de la història del còmic. També un dibuixant intrèpid i competent. Però aquestes dues consideracions, compartides sense excepcions per la crítica, no justifica un preu tan alt. Si no es considera, també, que Watterson va clausurar la sèrie el 1995, deu anys després d'haver-la encetada, quan va arribar a la conclusió que l'única cosa que sabia fer era repetir-se. Des de llavors que ha abandonat l'ofici. Si no es considera, també, que l'autor de Calvin & Hobbes ha prohibit explícitament que cap empresa comercialitze els seus personatges en qualsevol format o suport. Dos dels personatges més representatius de la cultura popular actual no apareixen reproduïts en cap producte de consum per voluntat especificada del seu creador, que persegueix legalment tothom qui ho intenta; malgrat tot, en qualsevol botiga de Manhattan es pot adquirir una samarreta on Calvin exhibeix l'autèntic

203.150\$

Pàgina en color de *Calvin and Hobbes*

71.700\$

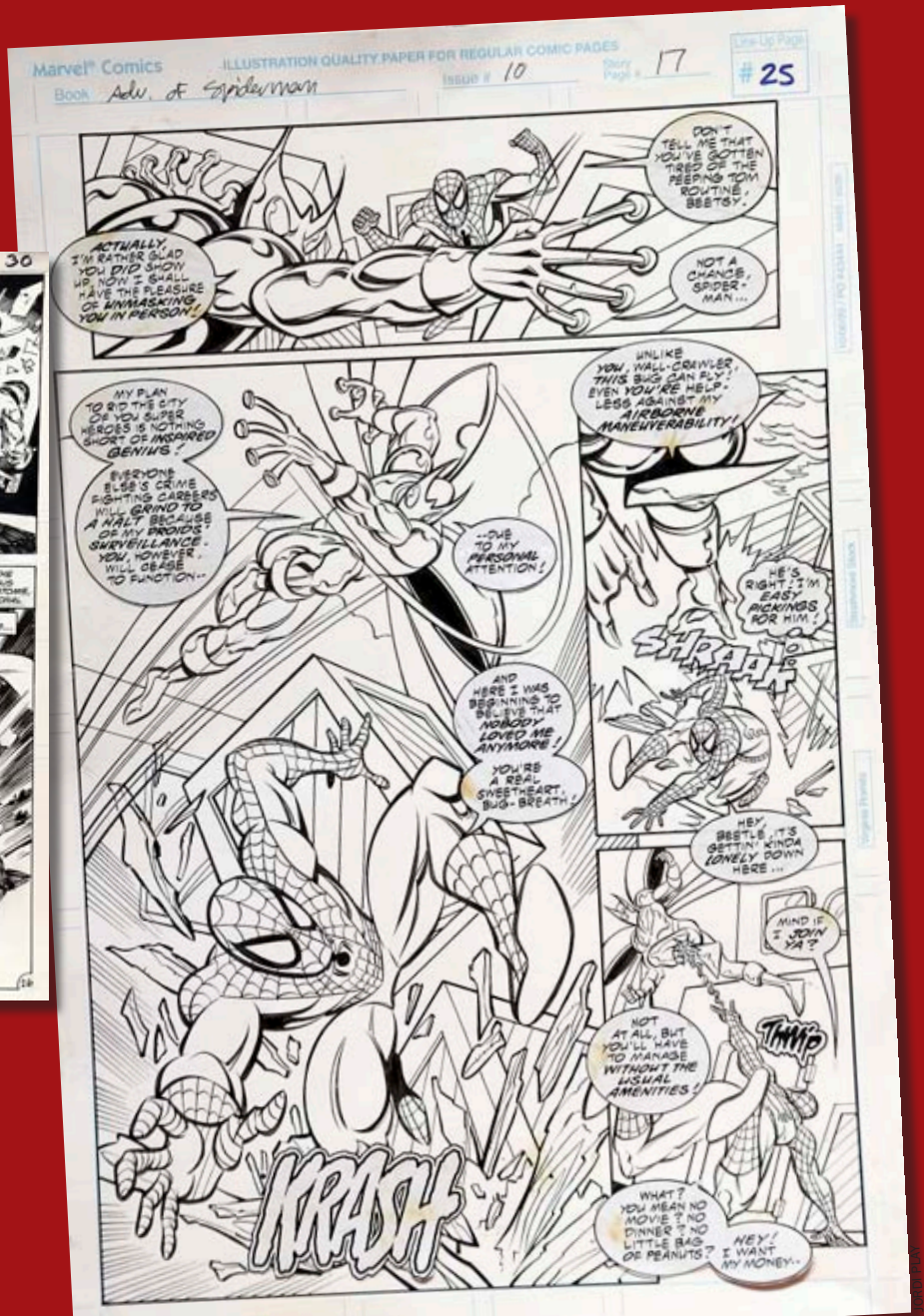
Pàgina sencera de *Flash Gordon*

caràcter de la ciutat. I si no se sap, finalment, que Bill Watterson tampoc no s'ha venut mai els seus originals. Els dos únics que han eixit a la venda, a més de la portada d'un àlbum, van arribar al mercat, assedegat, per la jugada d'un amic de l'autor que els va rebre com a regal personal i que després va traïr aquella confiança i els va subhastar. Ell o els seus hereus n'han tret

un gran profit. La manca d'oferta és, precisament, l'explicació que justifica el preu enorme que la demanda està disposada a pagar.

Més enllà dels clàssics i el cànon. Però els grans preus en el món del còmic no responen només a criteris poc o molt sensats que mantenen com a referents la història, el valor

A l'esquerra, dos originals de l'obra mestra de l'argenti Alberto Breccia amb guió d'Héctor Germán Oesterrheld, assassinat durant la dictadura. A la dreta, una de les milers de pàgines originals de la sèrie Spiderman, l'heroi més cotitzat de l'empresa Marvel. A sota, tira diària de Therry and the Pirates, l'obra mestra de Milton Caniff.

Malgrat els preus desbocats dels originals, els tebeos són els qui superen rècords

I què passa amb els originals dels grans dibuixants catalans o valencians? Arriben a fer ombra als seus col·legues americans o francesos? Ni de bon tros i per desgràcia. En aquest país el còmic amb prou feines s'ha llevat l'etiqueta de passatemp infantíl o art menor. Tot i que, precisament, els anys seixanta els teòrics a Catalunya van començar a reivindicar la historieta com un art en majúscules –Javier Coma, Romà Govern o el dibuixant Enric Sió van ser visionaris, de manera que en van ser uns precursors internacionals–, la societat en general encara no l'ha valorada com es mereix, i el mercat intern respon al mateix esquema. Hi ha, això sí, també a Catalunya, col·leccionistes dels grans il·lustradors del començament de segle XX. Llaverias, Apa, Junceda, Lola Anglada o, sobretot, Opisso sustenten un mercat domèstic viu i interessant on les grans peces es cotitzen per milers d'euros.

Els dibuixants que van il·lustrar els llibres de narracions per a infants o per a adults del final del segle XIX o del començament del XX, els que abans de la guerra van omplir les pàgines de publicacions com *¡Cu-Cut!*, *En Patufet* o *TBO* es cotitzen bé, però sempre en un mercat estrictament intern. Això fa, per exemple, que els preus es disparen o caiguen segons el moment econòmic. Ara és un bon moment, doncs, per a comprar, perquè hi ha molts col·leccionistes que, pressionats per la crisi, es veuen obligats a deixar anar els seus tresors. Però aquesta mateixa amarga o interessada constatació evidencia, també, les limitacions del mercat interior.

Pel que fa als dibuixants estrictes del món del còmic, el desordre és absolut. La majoria d'originals de les grans editorials històriques (*TBO*, *Bruguera*, *Valenciana*, *Toray* o *Maga*) han desaparegut o, gràcies als déus de les il·lustracions, esperen amagats en dipòsits en una situació legal precària, perquè

I els nostres?

Imatges del primer número dels quaderns del Capitán Trueno i el primer del Guerrero del Antifaz.

la llei espanyola no és clara pel que fa als drets d'autor i als propietaris dels treballs. És impossible trobar al mercat

un original del Guerrero del Antifaz o del Capitán Trueno. Els primers han desaparegut. Els segons van ser retallats

desconeguts van entrar-hi a furtar. Els periodistes i els experts van donar per cert que es tractava del mateix mític exemplar, que l'actor potser no va po-

der recuperar per una baralla legal amb les asseguradores. Els uns i els altres van atribuir la identitat del comprador anònim... a Cage mateix!

No és l'única història curiosa que acompanya les aventures del superheroi de calça curta. Abans de l'estrena de la darrera versió cinematogràfica,

i remuntats per a formar pàgines de publicacions amb format vertical – havien estat concebuts, originalment, en format apaïsat per als quaderns d'aventures dels 40 o els 50– i són custodiats amb molt de zel pels responsables d'Ediciones B a Parets del Vallès. No hi ha cap constància, doncs, del preu que tindrien en un mercat on hi haguera la possibilitat d'adquirir-los.

Amb tot, si parlem del Capitán Trueno, del seu gran dibuixant, el valencià Ambrós, hi ha alguns originals seus a la venda per Internet o en botigues especialitzades. Pertanyen a unes altres col·leccions, com ara *El Jinete Fantasma*. Un tebeo sencer original de l'autor, de 12 planes, es cotitza per uns 2.000 euros. I solen tenir una venda difícil. El mercat d'originals a Catalunya, al País Valencià o a Espanya no fa ric a ningú. Tampoc els grans il·lustradors dels anys 60 o 70, com ara Enric Sió, no tenen sort en aquest comerç, tan il·lustrat en uns altres llocs. Els actuals depenen dels mercats on treballen. El valencià Salvador Larroca, per exemple, ha il·lustrat quaderns de l'editorial Marvel durant dècades. Larroca, com Watterson, no acostuma a vendre originals, però, si ho fera, el mercat català o valencià no seria el que en condicionaria el preu, sinó la demanda internacional dels productes Marvel. Els venedors d'originals o de tebeos antics en aquest país no s'enriqueixen amb el seu producte. Una col·lecció original i sencera del Guerrero del Antifaz (més de 600 quaderns) no sol superar els 3.000 euros i la del Capitán Trueno es mou entre els 3.000 i els 5.000, segons l'estat de conservació. Ara mateix la col·lecció completa més cara a la venda per Internet és la de Pumby, un personatge infantil popularíssim els anys 60: 12.000 euros. El problema és que fa anys que no troba comprador...

el maig d'enguany, la premsa nord-americana va explicar la peripècia d'un treballador de Minnesota, David Gonsales, que, enderrocant uns murs d'una

Planxa original de la primera obra de Harold Foster: Tarzan.

casa vella que acabava de comprar amb la intenció de restaurar-la, es va trobar cara a cara amb un exemplar del primer número de la sèrie. El quadern i unes altres publicacions d'aquella època havien estat utilitzats pels propietaris anteriors com a aïllant entre parets. Gonsales no sabia ben bé què havia trobat, però sospitava que el quadernet en qüestió de Superman podria tenir un gran valor. Eufòric, el va mostrar a la seua família amb tan mala sort que una tia de la seua dona en va estripar la contraportada. En la valoració de CGC només va aconseguir un 1,5 sobre 10. Però en la subhasta corresponent va arribar fins a 135.000 dòlars.

En les sèries històriques DC de superherois, Superman anava de bracet amb Batman, que el segueix com pot també en les cotitzacions. El febrer del 2010 en una subhasta d'Heritage, el número 27 de la sèrie Detective Comics, el primer en què apareix aquest personatge i publicat el 1939 amb un preu a la coberta de 10 cèntims, va ser adjudicat per 1.075.500 dòlars. L'exemplar, també ben conservat, no havia aconseguit el 9 del Superman de Nicolas Cage, però sí a un notabilíssim 8, que en el seu cas es cotitza a més d'un milió de dòlars.

Les peces del milió de dòlars, doncs, per ara són impreses. En valoració, darrere hi ha els originals. En primer lloc, les

Pàgina original dominical del millor dibuixant de *The Phantom*, Ray Moore.

portades, i darrere, les pàgines mítiques, nostàlgiques o filles de l'arbitrarietat que ningú no sap, ben bé, de quins déus.

França també hi aspira. Tot això, tota aquesta desmesura enorme als ulls esbatanats dels no creients, passa estrictament als Estats Units d'Amèrica i afecta els seus creadors i els seus productes. Els clàssics i els actuals. On havia de passar, si no? Però seguint el solc americà broten venedors i compradors com bolets en qualsevol part del món, un fet que consolida el preu de les peces més cobejades. Ara la festa no es redueix a les barres i les estrelles, també s'escampa sota unes altres banderes, com ara la tricolor republicana original. Els francesos paguen poc pels seus tebeos antics. Ni tan sols les col·leccions més admirades dels anys 30 arriben a nivells dignes d'explicar, sempre que no es tracte de Tintin, que és tota una excepció enramada també per mig món, encara que els seus primers àlbums se situen *només* entre els 10.000 i els 30.000 euros. Però els

preus es disparen i es fan incomprendibles quan es tracta d'originals. Les *planches* franceses, fins i tot dels dibuixants més actuals, es cotitzen a uns preus sorprenents considerant l'abast i l'envergadura del mercat gal.

En aquest gran negoci torna a brillar amb llum pròpia l'estel Tintin, "*la BD phare pur le collectionneur*", segons les paraules dels experts francesos. Les subhastes d'objectes relacionats amb *le phare* arriben a recaptar centenars de milers d'euros. Els dibuixos originals d'Hergé fets amb llapis, per exemple, es mouen a partir de 150.000, un preu que es multiplica per tres, per quatre o per cinc si l'èxtasi arriba a la tinta. Hi ha molt pocs originals entintats d'Hergé sols pel mercat, perquè la fundació que porta el seu nom els va heretar gairebé tots. Només en corren pel món una desena, i són víctimes de l'assetjament subhaster dels grans fans del mite belga quan, molt per casualitat, n'apareix algun a la venda.

La darrera adquisició, que va superar tots els rècords d'originals venuts al

món, va ser la portada de *Tintin en Amérique*, un dibuix fet amb tinta negra i aquarel·la que va aparèixer en subhasta pública ara fa un any, el juliol de 2012, i que va ser adjudicat –no cal dir-ho, a un comprador anònim– per 1.300.000 euros. Si els francesos paguen poc, en comparació dels americans, pels seus àlbums o tebeos antics, s'esveren quan hi ha originals. I crida molt l'atenció que dibuixants o il·lustradors mediocres comparats amb els grans clàssics americans arriben a cotitzar-se a uns preus que als Estats Units són excepcionals tractant-se de *mercaderia corrent*.

De totes maneres, si el lector té una casa a Arizona i ha d'obrir parets, que es mire amb molta cura abans amb quin material van aïllar-les els propietaris anteriors. I si per casualitat troba entre els papers d'un avantpassat alguna il·lustració amb globus escrits en anglès o en francès, que la faci taxar immediatament. Potser s'haurà resolt la jubilació!

Vicent Sanchis